

Públic

ELS GRANS DÈFICITS DE LA DEMOCRÀCIA ALS EUA:

CLAUS PER ENTENDRE EL QUE PASSARÀ DEMÀ

Vicenç Navarro

Catedràtic Emèrit de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques,
Universitat Pompeu Fabra, Professor de Public and Social Policy a The
Johns Hopkins University i Director del JHU-UPF Public Policy Center

2 de novembre del 2020

Després de la II Guerra Mundial i com a resultat de la victòria dels aliats, els EUA es van presentar al món com a baluard de les democràcies, en defensa del que va passar a anomenar-se la "democràcia liberal". És sorprenent que aquesta percepció hagi durat tant de temps, però està perdent suport. El que està passant en els últims anys mostra que aquesta gran crisi de credibilitat de les institucions representatives dels EUA, conseqüència de l'enorme desconfiança que la ciutadania nord-americana té cap al sistema polític democràtic vigent al seu país, ha assolit uns nivells que amenacen la seva continuïtat i supervivència.

Vegem les dades. Comencem per un punt que sembla que es desconeix sobre la democràcia nord-americana i que és que el candidat que guanya les eleccions presidencials als EUA no és aquell que obté més vots el dia de les eleccions (en aquest cas, el 3 de novembre d'enguany, és a dir, demà) sinó el que obté més vots al Col·legi Electoral, que és una institució diferent del Congrés i el Senat, la composició del qual està esbiaixada en benefici conservador. Aquest fet explica que, malgrat el fet que el Partit Republicà (que és el partit més conservador) hagi guanyat el vot popular només un cop en les eleccions presidencials que han tingut lloc durant els últims vint anys, ha controlat la presidència dels EUA durant la major part d'aquest període. Aquest biaix conservador del Col·legi Electoral implica que si el candidat demòcrata Biden guanyés en vot popular només per un o dos punts percentuals sobre Trump, aquest últim aconseguiria els vots del Col·legi Electoral. Això passaria fins i tot en cas que Biden guanyés Trump per més d'un 3% del total del vot. Només en cas que l'avantatge fos de més d'un 6%, Biden guanyaria Trump.

Es preguntarà aleshores el lector per què no s'elimina el Col·legi Electoral del sistema democràtic nord-americà i la resposta és que és difícilíssim que això passi, ja que es requereix un canvi constitucional, aprovat en primer lloc pel Senat. I el Senat és escollit seguint el procediment d'una llei també profundament esbiaixada, aquest cop a favor dels Estats petits, rurals i conservadors. Cada Estat escull dos

senadors. Califòrnia, amb gairebé 40 milions d'habitants, té el mateix número de senadors que New Hampshire, un estat molt rural que només en té una mica més d'un milió. Per això la composició del Senat és profundament conservadora. Aquest fet explica que, tot i que quan els demòcrates van obtenir a les eleccions del 2016 i del 2018 molts més vots que els republicans, aquests van ser els que van obtenir una majoria al Senat, amb 53 de 100 senadors. I per si no n'hi hagués prou, el Senat té una normativa interna que obliga que, en decisions molt importants com seria la de canviar o eliminar el Col·legi Electoral, la majoria requerida a la cambra sigui del 60% dels senadors, la qual cosa és molt difícil d'aconseguir pel Partit Demòcrata. Fins i tot en cas que passés, hauria de comptar a més amb el suport de dues terceres parts dels Estats. Per això és més que probable que el Col·legi Electoral continuï molt més temps esbiaixant la voluntat popular a favor de les forces que mantenen l'*statu quo*.

El sistema jurídic és profundament conservador

El Senat juga també un paper determinant en el nomenament dels membres del profundament conservador Tribunal Suprem, que és l'organisme que ha de decidir en conflictes electorals entre els dos partits majoritaris (el Republicà i el Demòcrata). I així ho ha fet en el passat, havent afavorit sempre el Partit Republicà. És per això que una de les estratègies del president Trump és qüestionar i portar als

tribunals el màxim nombre possible de casos de suposades "irregularitats" en el procés electoral. Aquestes querelles seran presentades per part del Partit Republicà molt més sovint a barris negres, llatins i, en general, als barris més pròxims al Partit Demòcrata, que en barris blancs, més favorables al Partit Republicà. Això és el que va passar a Florida l'any 2000, on el Tribunal Suprem va acceptar les querelles presentades pel Partit Republicà en aquest Estat i, amb això, Bush fill va ser escollit sobre el candidat del Partit Demòcrata, Al Gore, malgrat haver obtingut menys vots. Atès que el percentatge de votants que exerciran el seu vot per correu ha augmentat considerablement, és més que probable que aquest qüestionament del vot es doni sistemàticament per part del Partit Republicà, que ha fet tot el possible per dificultar el vot per part de les minories, així com l'exercici del vot per correu. Trump ha retallat d'una manera molt significativa els fons públics que s'havien assignat al servei postal per cobrir el gran volum de correu generat durant les eleccions en temps de pandèmia, fins al punt d'admetre públicament que cal dificultar que la gent voti per correu (veure "Congressional Candidates and Votes Sue to Stop Trump's Sabotage of USPS", de Marjorie Cohn, *Z Magazine*, 17.09.20).

El procés electoral nord-americà és també escassament democràtic

Hi ha diversos fets que agreugen encara més les enormes carències de la democràcia als EUA. Un d'ells és el sistema electoral,

mancat de proporcionalitat i que reproduceix un bipartidisme que impedeix la possibilitat que sorgeixin altres alternatives polítiques. De fet, quan sorgeixen nous partits acostumen a fer més mal al més afí als dos partits majoritaris. Així, el partit progressista liderat per Ralph Nader fou el causant de la derrota de Gore, el candidat demòcrata, en dividir el vot progressista. D'altra banda, no hi ha partits d'esqueres als EUA amb una base electoral àmplia, ja que el sistema electoral no ho permet. Hi ha, doncs, només dos partits, i els dos són de dretes. Un és d'ultradreta, el Partit Republicà, i l'altre de centre-dreta amb sensibilitat liberal, el Partit Demòcrata. Això afecta tots els àmbits de la vida als EUA, i explica des de l'enorme manca de protecció social a la inexistència de drets tan fonamentals com ara l'accés a la sanitat en temps de necessitat (als EUA es moren més persones per manca d'atenció mèdica que a causa de la SIDA). La pandèmia ha mostrat encara més la crueltat d'aquesta realitat.

Els EUA són també el país amb majors desigualtats en el capitalisme desenvolupat. La diferència entre l'esperança de vida per classe social entre les classes benestants i les classes treballadores és de les més altes del món, amb 15 anys de diferència entre les classes més adinerades i les de menys recursos, enfront dels 7 anys a la Unió Europea. També la manca de diversitat ideològica entre els grans mitjans d'informació (tot i que més àmplia que l'existent a Espanya) és de les més limitades al món occidental. Per exemple, l'intel·lectual

nord-americà més famós al món, Noam Chomsky, no hi apareix mai perquè està vetat als grans mitjans de comunicació (hi ha també intel·lectuals espanyols reconeguts internacionalment que tampoc no apareixen als grans mitjans d'informació espanyols). I passa una mica el mateix al món acadèmic, a on la diversitat ideològica a les universitats dels EUA és més limitada que la de la majoria de les universitats de l'Europa occidental.

El creixement de l'atractiu del socialisme enfront del capitalisme

Ara bé, és important ressaltar que hi ha un creixent rebuig cap als establishments conservadors i liberals del país que ha propiciat l'aparició de pensaments crítics, de manera que, en part com a conseqüència de la candidatura del socialista Sanders, hi ha grans sectors de la població que són més favorables al socialisme que al capitalisme. Segons la Fundació Pew Research Center, el 46% de totes les dones, el 65% dels negres, el 52% dels hispans, el 50% dels joves de 18 a 29 anys, el 47% dels no tan joves de 30 a 49 anys i el 50% de les famílies que ingressen menys de 30.000 dòlars l'any tenen millor impressió del socialisme que del capitalisme. Aquestes xifres les corroboren també altres enquestes també creïbles i que contrasten amb l'escassa visibilitat o freqüència amb què aquesta ideologia apareix als mitjans de persuasió generalistes de forma objectiva, ocultant fins i tot que algunes de les persones i figures més populars

als EUA han estat socialistes, dimensió d'aquestes figures que normalment roman ocultada o ignorada. En són exemple les figures populars com ara Martin Luther King (el seu dia nacional és festiu a tot el país), Albert Einstein o Paul Robeson, W. E. B. Du Bois o Helen Keller ("Socialism's Increasing Popularity Doesn't Bring Media Out of McCarthy Era", *FAIR*, 09.10.20).

La privatització del sistema electoral

Una altra limitació del sistema democràtic és la privatització del sistema electoral. La majoria dels fons que es gasten les candidatures a càrrecs polítics provenen de fons privats que van dirigits, en la seva majoria, a comprar espai mediàtic i televisiu, el qual està totalment desregulat i obert al millor postor. No hi ha limitacions o regulacions pel que fa l'espai polític i mediàtic que un candidat pot comprar als mitjans televisius i radiofònics. I, sens cap mena de dubte, aquests fons ajuden en gran mesura a donar visibilitat als candidats.

Ara bé, facilitar la presència mediàtica no vol dir que això determini sempre la victòria del candidat més mediàtic. En aquest sentit, Trump va disposar de menys fons l'any 2016 que la candidata demòcrata, la Sra. Hillary Clinton, i està passant el mateix aquest any 2020. Biden ha recaptat més fons privats que Trump, fet que Trump astutament fa servir per presentar Biden com el candidat de

l'establishment i de l'*statu quo*, la qual cosa li dona força per mobilitzar la seva base electoral, que és profundament antiestablishment. És important assenyalar també que el finançament privat juga un paper clau en la selecció de candidats. És justament, al principi de les campanyes, quan els candidats encara no són gaire coneguts, quan els fons privats rebuts provenen de grans interessos i corporacions empresarials (els membres del que als EUA es coneix com a classe corporativa, és a dir, la classe dels propietaris i gestors de les grans empreses o corporacions del país). Més endavant, ja durant la campanya, aquests fons privats poden provenir simplement de persones simpatitzants amb un o altre candidat. I aquí és interessant ressaltar que els fons de particulars que rep Biden venen de persones pertanyents a les classes de renda superior a la mitjana del país, mentre que els que rep Trump procedeixen d'individus que ingressen menys que la mitjana del país. Segons **The New York Times**, (26.10.20), en aquells districtes postals els ciutadans dels quals ingressaven més de 68.703 dòlars (l'any 2019), el salari familiar mitjà dels EUA, Biden ha aconseguit 389 milions de dòlars més que Trump. I a l'inrevés, de les famílies que es troben per sota d'aquesta quantitat, Trump ha aconseguit 53 milions més que Biden. Podem concloure, doncs, que entre la ciutadania, Trump ha aconseguit un major suport -en termes econòmics- entre els sectors amb menys ingressos (principalment treballadors blancs no qualificats) que Biden.

Són fiables les enquestes?

No sempre, ja que una cosa és l'opinió i l'altra és el vot. La dada més notable a les eleccions al Congrés i al Senat als EUA (fins i tot els anys en què s'escull el President) és la gran abstenció, sobretot, entre la classe treballadora (que és la majoria de les classes populars). Abans del president Clinton, els abstencionistes de classe treballadora que es mobilitzaven votaven el Partit Demòcrata. Però va deixar de ser així a partir de l'època Clinton, per les raons que vaig exposar en un article recent ("**El creixement del feixisme o trumpisme als EUA**", *Públic*, 26.10.20). Trump, que es va presentar com el candidat antiestablishment, va aconseguir mobilitzar el vot antiestablishment fent que augmentés la seva participació electoral. Aquest augment va ser el que no havien previst la majoria de les enquestes que havien donat per guanyadora la Sra. Clinton, com ho fan ara amb Biden. Que guanyi un o altre dependrà, però, de la mobilització de les seves bases electorals. No es tracta només de si augmentarà la participació o no, sinó la de qui. I aquest és el principal interrogant de demà. Les bases electorals del Partit Demòcrata -i fins i tot sectors moderats del Partit Republicà-, i gran part de les esquerres, inclosa la majoria de sindicats i de moviments socials (des dels drets de les minories fins al moviment feminista), s'han mobilitzat i és possible que augmenti la seva participació a favor de Biden. Però tampoc s'ha de descartar que Trump pugui mantenir la seva base electoral que, tot i que minoritària, estava

molt mobilitzada l'any 2016, i ho segueix estant en gran mesura. Però també és probable que hagi decebut part de la classe treballadora que li va donar suport a causa del seu pèssim lideratge durant la pandèmia i a les seves polítiques profundament antisocials que l'han estat perjudicant.

No cal dir que independentment de qui, al final del procés, es converteixi en el president dels EUA, aquest país travessarà canvis importants que, o bé reforçaran el feixisme que Trump ha estat liderant, o bé el debilitaran. Així, el que passi al Partit Demòcrata és també d'una gran importància. Quan durant els anys seixanta, arran de la Guerra de Vietnam i altres fets, hi va haver una gran agitació social, es van generar les transformacions que van cristal·litzar -als anys setanta- en canvis profunds en aquell país. Gran part de la legislació en millora de molts drets socials i ambientals van ser conseqüència d'aquesta agitació. També podria iniciar-se una cosa semblant en aquesta ocasió. Tot i que no s'ha d'excloure que el canvi fos en direcció contrària per les raons que he explicat en aquest article. Veurem.

Unes últimes observacions

Aquest article s'ha centrat a mostrar les enormes deficiències del sistema democràtic liberal nord-americà, assenyalant que, tot i que

algunes d'aquestes (com ara l'escassa proporcionalitat del seu sistema electoral) es presentin també a d'altres països a ambdós costats de l'Atlàntic Nord, en cap d'ells es donen en la mesura en què es presenten als EUA. Les conseqüències d'aquestes limitacions les vaig mostrar al meu recent article "***El creixement del feixisme o trumpisme als EUA***" (*Públic*, 26.10.20), en què vaig analitzar la situació política del país, avui radicalitzada, com a conseqüència de l'enorme dany al benestar de les classes populars, conseqüència de l'aplicació de les polítiques neoliberals aplicades pels successius governs federals des dels anys vuitanta, inclosos els governs del Partit Demòcrata liderats pels presidents Clinton i Obama, que van causar un allunyament i abstenció política de grans sectors de les classes populars i un gran enuig que va canalitzar Trump l'any 2016, presentant-se com el candidat en contra de l'establishment liberal que va dominar el govern federal durant la major part del període neoliberal.

Trump va liderar l'expansió d'una ideologia amb característiques similars al feixisme espanyol, que va passar a dominar el Partit Republicà, convertit clarament en un partit autoritari i antidemocràtic, semblant als partits governants a Polònia, Hongria i Turquia, com bé ha documentat l'institut d'Estudis Democràtics de la Universitat de Göteborg, Suècia. Pel que fa al Partit Demòcrata, continua dominat per l'aparell liberal, ben representat pel candidat Biden, que és el prototip de polític del seu partit, i que va variar una mica el seu discurs i la seva

oferta programàtica a causa de la influència de les esquerres mobilitzades tant l'any 2016 com el 2020 al voltant de la candidatura de Bernie Sanders. Avui, les esquerres es divideixen en dues sensibilitats diferents, definides per la seva relació amb Biden. Una és la "purista", representada per Ralph Nader, que aconsella que es voti amb fins simbòlics els candidats dels partits molt minoritaris d'esquerra; l'altra, clarament majoritària, representada per Noam Chomsky, és la que defensa votar Biden com a manera de treure Trump del govern i pressionar per influir el seu govern quan guanyi: l'objectiu central és aturar el feixisme que representa Trump. Si no s'aconsegueix, el futur de la democràcia està en perill, tant als EUA com a la resta del món.